

Ciril Sorč

Cerkev v svoji trinitarični, perihoretični in evharistični razsežnosti

Povzetek: Ko hočemo podati temeljno strukturo Cerkve in temelje, iz katerih ta struktura izvira, ne moremo mimo njene trinitarične, perihoretične, evharistične in komunitarne razsežnosti. Razprava odkriva, predstavi in opozori na njihove zakonitosti ter pokaže na počelo in vir, iz katerega izhajajo. Ta je Sveta Trojica, katere stvarjenina Cerkev je. Izhajamo iz dejstva, da Cerkev izvira iz Svete Trojice. Zakonitosti, ki vladajo v Sveti Trojici, je Cerkev poklicana v svojem bivanju upoštevati in jih »prevesti« v življenje in tako prispevati k trinitarizaciji družbe in posameznika. Razprava tudi razloži nekatera poimenovanja Cerkve, ki jih moremo v polnosti razumeti samo, če so postavljena na trdne, trinitarične temelje. Med temi imeni za Cerkev, ki izražajo tudi njen program, opozorimo predvsem na naslednje: Ecclesia de Trinitate, Cerkev »ikona« Svete Trojice, komunitarna ekleziologija, trinitarična pluralnost Cerkve, perihoretična ekleziologija, Cerkev kot »odprto občestvo«, evharistična ekleziologija. Poglobiti se v omenjene stvarnosti in jih upoštevati v konkretnem življenju Cerkve in v njenem pastoralnem delu je nujno potrebno za celovito podobo Cerkve in za učinkovito pastoralo.

Ključne besede: Sveta Trojica, Cerkev, perihoreza, evharistija, communio, občestvo.

Summary: **The Church in its Trinitarian, Perichoretic and Eucharistic Dimensions**

If one wants to describe the basic structure of the Church and the fundamentals of its structure, one cannot pass its trinitarian, perichoretic, eucharistic and communitarian dimensions. The treatise discovers, presents and draws attention to their laws and shows their very basis and source: the Holy Trinity, whose creation is the Church. The laws governing the Holy Trinity should be considered by the Church in its existence and »translated« in its mission, thereby contributing to making the society and the individual more trinitarian. The treatise also explains some names of the Church that can be fully understood only if put on firm trinitarian foundations. Some of these names of the Church, which also express its programme, are: Ecclesia de Trinitate, Church as the »icon« of the Holy Trinity, communitarian ecclesiology, trinitarian plurality of the Church, perichoretic ecclesiology, Church as an »open community«, eucharistic ecclesiology. It is absolutely necessary to become absorbed in these realities and to consider them in the concrete life of the Church and in its pastoral work if the image of the Church is to be complete and its pastoral work efficient.

Key words: Holy Trinity, Church, perichoresis, eucharist, communio, community.

Uvod

Ko hočemo podati temeljno strukturo Cerkve in temelje, iz katerih ta struktura izvira, naletimo na skrivnost Svete Trojice. Tako smo pri bistvenem: Cerkev ne obstaja sama zase, temveč je Božje orodje, da bi zbrala vse pri njem in pripravila tisti trenutek, ko bo Bog »vse v vsem« (1 Kor 15,28). Tako je Cerkev »Božje ljudstvo« (1 Pt 2,9-10), saj od njega prihaja in jo on

zbira. Prihaja »od zgoraj« in je zato ne more pravilno opredeliti nikakršna sociološka zakonitost. Ekleziologije ne moremo razumeti brez teologije. Zato tudi: kakršna je podoba Boga, takšne poteze nosi tudi Cerkev, ki je njegova stvaritev. Prav pojem Boga je bil ob navdušenem sprejemu koncilске komunitarne ekleziologije zanemarjen in tako je nauk o Cerkvi obvisel v zraku. Kriza Cerkve je »kriza Boga«, izvira iz zapustitve bistvenega. To, kar ostane je samo boj za premoč. Cerkev, ki bi bila sama sebi namen, je odveč. Torej, nič se ne oddaljujemo od vprašanja o bistvu in zakonitostih župnije ali škofije ali vesoljne Cerkve, če začnemo pri Bogu. Zdi se, da smo po tako solidno postavljenih eklezioloških temeljih na 2. vatikanskem cerkvenem zboru prešli kar na njeno vidno podobo in njene sociološke razsežnosti, pri tem pa nekako pozabili na temelje in tako zašli v velike probleme, ki se dandanes pojavljajo.¹ Zato je koncil tudi po 40-ih letih še kako aktualen. Prav je, da ponovno preberemo dokumente in ugotovimo, kaj smo spregledali ali zanemarili, da podoba Cerkve ne sije v tisti luči, kakor so hoteli koncilski očetje. Mnogi teologi ugotavljajo, da je trinitarična ekleziologija, ki je bila uveljavljena na 2. vatikanskem koncilu, premalo razvita in upoštevana. Cerkev se mora dandanes nujno poglobiti v skrivnost Svete Trojice, če hoče odkriti svojo pristo podobo in poslanstvo.²

1. Trinitarična ekleziologija

1.1 Trinitaričnost Boga

Če hočemo spregovoriti o trinitarični ekleziologiji, moramo najprej pokazati, od kod izhaja njena trinitaričnost. Ta izvira iz troedinega Boga, ki jo je priklical v bivanje. Danes teologija ponovno odkriva pomembnost krščanskega nauka o Sveti Trojici.³ Moltmann opozarja: »V teologiji potrebujemo ponovno odkritje troedinega Boga ... Troedini Bog ni noben osamljeni, nepriljubljeni gospodar v nebesih, ki si kot zemeljski vladarji vse podreja, temveč je Bog občestva, bogat v odnosih: 'Bog je ljubezen'.«⁴ Središče vere in tako njen resnični temelj je Kristusova skrivnost, še natančneje velikonočna skrivnost, ki vključuje in posreduje skrivnost Svete Trojice. To sta dve stvar-

¹ Na pomembnost trinitaričnih temeljev Cerkve je zelo zgodaj opozoril Michel Philipon v svojih komentarjih h koncilskim besedilom. Toda malo teologov mu je sledilo v svojih teoloških razpravah. Med njimi so vsekakor H. Mühlen, Y. Congar, H. U. von Balthasar in v zadnjem času J. Ratzinger, W. Kasper, B. Forte, M. Kehl, B. D. de la Soujeole, G. Lafont.

² Prim. Janez Pavel II., posinodalna apostolska spodbuda *Cerkev v Evropi* 19: CD 103.

³ Prim. W. Kasper, *Theologie und Kirche, Band 2*, Grünewald, Mainz 1999, 263; G. Greshake, *Der dreieine Gott*, Herder, Freiburg-Basel-Wien 1997, 197 s; M. G. Masciarelli, »Trinità in contesto«. *La sfida dell'inculturazione al riannunciano del Dio cristiano*, v: A. Amato (ur.), *Trinità in contesto*, LAS, Roma 1993, 71-125.

⁴ J. Moltmann, *Gott im Projekt der modernen Welt*, Chr. Kaiser, Gütersloh 1997, 97.

nosti, ki sta ena brez druge nedoumljivi. V nauku o Sveti Trojici teologija že zelo zgodaj skuša povezovati enost izvora oziroma bistva in različnost treh Božjih oseb. V današnji teologiji se izkazuje Sveta Trojica kot vedno bolj primeren vzorec za boljše razumevanje edinosti in različnosti vsakršne stvarnosti. To trinitarično razmišljanje pomeni slovo od vsakršnega totalitarnega unitarizma, ki na račun nasilne edinosti zatira različnost, kakor pomeni tudi terapijo pluralizma, ki se razprši v poljubnost in na koncu pristane v nihilizmu. Kristusova skrivnost pa nas obvaruje pred vsakim spiritualizmom in odtujenostjo: tako svetu, telesnosti, kakor tudi sočloveku in družbi. To velja tako za misel kakor tudi za področje politike in ne nazadnje za primerno razumevanje edinosti Cerkve v množstvu krajevnih Cerkev. Ne abstraktni monoteizem, temveč konkretna trinitarična vera je tako odgovor na resnične potrebe našega časa in na iskanje pristne, izvirne podobe Cerkev.

1.2 *Ecclesia de Trinitate*

In ta trinitarična razsežnost Božjega življenja se v ojkonomiji odrešenja na poseben način nadaljuje v Cerkvi, tako da skrivnost Cerkev lahko razložimo le v luči Svete Trojice. Notranja »narava« Cerkev prejema v skrivnosti Svete Trojice svoj temelj in vir, svoj zgled in svoj cilj, tako da smemo govoriti o *trinitarični ekleziologiji*.⁵ Ne smemo pozabiti, da je Cerkev rojena v velikonočni skrivnosti, kjer se je najbolj razodela Sveta Trojica. Prav to »sovpadanje« je za pravilno pojmovanje Cerkev izrednega pomena. Poslanstvo Cerkev se tudi »ne dodaja k poslanstvu Kristusa in Svetega Duha, temveč je zakrament tega poslanstva: z vsem svojim bitjem in v vseh svojih udih je poslana, da oznanja in pričuje, aktualizira (posedanja) in širi skrivnost občestva Svete Trojice« (KKC 738). Cerkev troedinega Boga ni stvarnost, ki bi obstajala že *pred* verniki, njenimi udi, in neodvisno od njih. Tudi ni skupnost, ki bi nastala po lastni odločitvi posameznikov ali določenih skupin, ki se želijo povezati v nekakšno organizacijo, marveč je *iz* vernikov, zato je *communio, kahal, ekklesia*, ljudstvo, ki je *sklicano*. In sklical jo je Bog, zato se po vsej pravici imenuje »božje ljudstvo«. Krščanstva tudi ne moremo živeti zunaj občestva, brez odnosov, ki se odvijajo po vzoru skupnosti oseb Svete Trojice. V smislu trinitaričnih pravil razlike in različne službe znotraj Cerkev niso ovira, temveč bogastvo in katoliškost. Tako tudi hierarhija ni *nad* skupnostjo, temveč je *znotraj* nje. V pravem pojmovanju Cerkev je hierarhija znotraj in v službi perihoretičnih odnosov.⁶

⁵ Prim. M. Philipon, »*La Santissima Trinità e la Chiesa*«, v: G. Baraúna (izd.), *La Chiesa del Vaticano II. Studi e commenti intorno alla Costituzione dogmatica Lumen Gentium*, Firenze 1965, 329.

⁶ Tudi naj škofje poslušajo Svetega Duha, ki govori po vernikih (*consensus fidelium*), še posebej po ubogih. Še več, škofje naj bodo glas tistih, ki so brez glasu in brez besede. Prim. 4. zvezek revije Concilium 21 (1985), ki nosi naslov *Die Lehrautorität der Gläubigen*.

Trinitarična struktura Cerkve tako izhaja iz dejstva, da je Cerkev stvaritev Svete Trojice, *Ecclesia de Trinitate*.⁷ To gledanje na Cerkev (ki je prvobitno), je prejelo polno domovinsko pravico (čeprav ne povsod tudi dejanskega upoštevanja) v koncilski in pokoncilski ekleziologiji.⁸ Vesoljna Cerkev namreč stopa pred nas kot »ljudstvo, zbrano v edinosti Očeta in Sina in Svetega Duha« (C 4; prim. E 2,6; BR 2; LA 29,3; M 2).⁹ Tertulijan to izrazi drugače: »Tam, kjer so trije: Oče, Sin in Sveti Duh, tam je Cerkev, ki je telo teh treh«.¹⁰ Tudi sklepni dokument plenarnega zbora Cerkve na Slovenskem poudarja, da je »Cerkev po svojem bistvu občestvo (*communio*), ki temelji na občestvu Božjih oseb, na evangeljskih odnosih in vključuje vse vernike, ne glede na njihovo vlogo v njej« (69).¹¹ Sicer pa Nova zaveza sama tesno povezuje življenje Cerkve z trinitaričnim bivanjem Boga: »... da bi bili vsi eno, kakor si ti, Oče, v meni in jaz v tebi, da bi bili tudi oni v naju, da bo svet veroval, da si me ti poslal« (Jn 17,21). Struktura in poslanstvo Cerkve sta torej podana v njenem izvoru: Cerkev je tako občestvo, ki ne odpravlja različnosti, temveč jo sprejema, spodbuja. Razlog cerkvene edinosti in enosti je vsebovan v enoti in enosti Svete Trojice. Pri tem »zedinjanju« in »zbi-ranju« ima posebno vlogo Sveti Duh (prim. C 4). Cerkev pa po vzoru in po delovanju Svetega Duha zbira vsa ljudstva okrog svojega ustanovitelja Jezusa Kristusa, ki je prišel, da bi zbral izgubljene ovce in jih pripeljal k Očetu. Cerkev je po nauku 2. vatikanskega zbora »znamenje in orodje za notranjo zvezo z Bogom in za edinstvo vsega človeštva« (C 1). Cerkev je tako odreš-njska stvarnost, po kateri troedini Bog na različne načine vabi in vodi ljudi v svoje kraljestvo. Ta zborna narava zagotavlja veliko samostojnost

⁷ Prim. G. Calabrese, *Per un'ecceologia trinitaria*, Bologna 1999; G. L. Müller, *La comprensione trinitaria della Chiesa nella costituzione Lumen gentium*, v: P. Rodríguez (ur.), *L'ecceologia trent'anni dopo la Lumen gentium*, Roma 1995; J. Vodopivec, *The trinitarian, christological and pneumatic dimension of the mission*, v: *Omnis terra* 19 (1980), 140-160.

⁸ Prim. B. Nitsche, *Die Analogie zwischen dem trinitarischen Gottesbild und der kommunialen Struktur von Kirche*, in: B. J. Hilberath (izd.), *Communio – Ideal oder Zerrbild von Kommunikation?*, Herder, Freiburg 1999, 81-114; J. D. Zizioulas, *The Church as Communio*, St. Vladimir's Theological Quarterly 38 (1994), 3-16; R. J. Schreiter, *Globale Kommunikation und neue Katholizität*, v: E. Arens – H. Hoping, *Wieviel Theologie verträgt die Öffentlichkeit?*, Herder, Freiburg 2000, 101-112.

⁹ »De unitate Patris et Filii et Spiritus Sancti plebs adunata,« Sv. Ciprijan, *De oratione*. 23: PL 4, 553. Pomemben je celoten člen! Prim. apostolsko spodbudo *Christifideles laici*, 18. Prim. B. Forte, *La Chiesa della Trinità*, San Paolo, Milano 1995, 67-76. Avtor govori o trinitaričnem izvoru Cerkve, o njeni trinitarični razsežnosti (formi) in o njenem trinitaričnem cilju. Evdokimov pravi: »Cerkev je Kristusovo telo, je nadaljevanje bin-košti na zemlji, je podoba Trojice, popolne Cerkve treh božjih oseb« (P. N. Evdokimov, *Ortodossia*, Edizione Dehoniane, Bologna 1981, 174; prim. 176 s.).

¹⁰ Tertulijan, *Traité du Baptême* 6 (Sources chrétiennes, 35).

¹¹ M. Turnšek, *Eklezialne korenine Plenarnega zbora Cerkve na Slovenskem*, v: BV 62 (2002), 335-354.

posameznikov in krajevnih cerkva, katere pa zbira Duh ljubezni v ekklesia, v občestvo vernikov po vzoru Svete Trojice. Sveti Duh Cerkev zedinja, je počelo njene e(di)nosti vendar jo hkrati »trinitarizira«;¹² to želi izraziti pojem *katoliškost* in v službi tega je njeno *poslanstvo*. Trinitarizacija privzame drugačnost in enkratnost tako oseb kot posameznih občestev. Trinitarizacija znotraj ekleziologije pomeni predvsem enoto, povezanost različnih Cerkev: vesoljne, krajevnih, župnijskih občestev itd. Pomeni medsebojno naravnost služb, karizem in mnogih drugih razsežnosti, ki naj bodo med seboj povezane, hkrati pa prepoznavne. Tako različne službe (in oblasti) ne bodo razlog razdvajanja, ampak utrjevanja in širjenja edinosti Cerkve v različnosti. Šele tako bo mogla Cerkev postati tudi »vez edinosti« med Bogom in človekom. To je Cerkev kot *communio*,¹³ Cerkev cerkva.¹⁴

1.3 Cerkev »ikona« Svete Trojice

Ker je Cerkev »ikona« Svete Trojice, se ne poraja »od spodaj«, je ne more sklicati človek, ampak je »*oriens ex alto*«, od Boga, vzpostavljena v času iz čudovite ljubezni Svete Trojice: Je Cerkev *Očeta*, ki jo je v »docela svobodnem in skrivnostnem načrtu svoje modrosti in dobrote« vzpostavil v Kristusu, potem ko jo je zamislil že od začetka sveta in jo je pripravljaval v zgodovini zaveze z izraelskim ljudstvom; je Cerkev *Sina*, ki je z učlovečenjem in velikonočno skrivnostjo vzpostavil na zemlji božje kraljestvo in vzpostavil Cerkev – njegovo telo, ki je kal in začetek tega kraljestva na zemlji (prim. C 5); je Cerkev *Svetega Duha*,¹⁵ ki prebiva v njej in v srcih vernikov kakor v templju, jo vedno znova poživlja, jo uvaja v vso resnico, jo zedinja v občestvu in služenju, jo oskrbuje s svojimi darovi ter jo krasi s svojimi sadovi (prim. C 2–4). Še več: »Kakor namreč Božja Beseda privzeto človeško naravo, s katero je neločljivo združena, uporablja kot živ organ odrešenja,

¹² Prim. G. Greshake, *Der dreieine Gott. Eine trinitarische Theologie*, Herder, Freiburg 1997, 384.

¹³ Prim. H. Schütte, *Kirche im ökumenischen Verständnis. Kirche des dreieinigen Gottes*, Bonifatius-Lembeck, Paderborn 1992, 45-77; P. Coda, *La Chiesa, profezia dell'umanità compiuta - Abbozzo di antropologia trinitaria*, v: *La Chiesa salvezza dell'uomo*. I, Città nuova ed., Roma 1984, 77-112; H. Heinz, *Trinitarische Kirche - Kirche als Communio. Bonaventuras Hexaameron*, v: *Der dreieine Gott und die eine Menschheit. Für Bischof Klaus Hemmerle*, Herder, Freiburg 1989, 139-168; J. Werbick, *Kirche*, Herder, Freiburg 1994, 317-332.

¹⁴ Prim. J.-M. Tillard, *Chiesa di Chiesa. L'ecclesiologia di comunione*, Queriniana, Brescia 1989; A. Acerbi, *Due ecclesiologie, ecclesiologia giuridica ed ecclesiologia di comunione nella Lumen Gentium*, Dehoniane, Bologna 1975.

¹⁵ Prim. M. Kehl, *Kirche – Sacrament des Geistes*, v: W. Kasper (izd.), *Gegenwart des Geistes*, Freiburg 1979, 155–180; J. Ratzinger, *Weggemeinschaft des Glaubens. Kirche als Communio*, Augsburg 2002, 34-52.

na podoben način uporablja za rast telesa (prim. Ef 4,16) socialno organizacijo Cerkve tisti Kristusov Duh, ki jo oživlja» (C 8). Kakor v Sveti Trojici tako tudi v Cerkvi Sveti Duh povezuje osebe med seboj. V Cerkvi je on tisti, ki zedinja Kristusa s posameznim vernikom ter vernike med seboj. Tako vidijo koncilski očetje v Svetem Duhu tisto dušo, ki oživlja mistično (skrivnostno) telo – Cerkev (prim. C 7). Eden je Duh v glavi in udih, kar spodbuja Mühlena, da predstavi Cerkev kot *Persona Mistica* (Mistično osebo). Vez (*vinculum*) v Cerkvi je tako močna, da je edinstvo mnogo večja od različnosti, kljub velikim razlikam njenih udov. Vez je namreč prav isti – kot tudi v Sveti Trojici – Sveti Duh. Cerkev izhaja od Očeta po Sinu v Svetem Duhu: je delo Božjih pošiljanj, je kraj srečanja med nebese in zemljo, srečanja, v katerem trinitarična zgodovina po svobodni ljubeči odločitvi prehaja v zgodovino ljudi in je ta privzeta in prenovljena v dogajanje Božjega življenja. V Cerkvi je prostor za uveljavitev vsake od treh Božjih oseb, kajti vsaka ji posreduje njej lastno podobo, ki pa se s podobo ostalih dveh čudovito dopolnjuje. Šele Cerkev, v kateri prepoznamo »Božje ljudstvo«, »Kristusovo telo« in »občestvo Svetega Duha«, predstavlja celovito podobo in more uresničevati njeno poslanstvo.¹⁶

Zavest Cerkve izhaja iz načina, kako Bog razodeva samega sebe. »Bog se je namreč razodel kot enota in obenem občestvo oseb, tako da ljudje, ki sprejemajo takšno razodetje, ne stoje samo pred stvarnostjo, ki je Bog sam v sebi, ampak morajo tudi ugotoviti, da so bili, rekel bi, uvedeni v globino te skrivnosti in nadnaravne realnosti, in je zatorej njihova poklicanost zedinjenje z Bogom.«¹⁷ Kristjan je tako *homo ecclesiasticus*.¹⁸ Dejstvo, da smo nosilci božje podobe, pomeni, da smo ustvarjeni za občestvo, za sobivanje (prim. 1 Mz 2,18). V bivanju Boga je uresničeno »občestveno življenje«: Oče, Sin in Sveti Duh živijo v občestvu in harmoniji. Isto mora veljati tudi za nas. Dandanes toliko govorimo o neodvisnosti in avtonomiji, toliko bolj bi morali govoriti o *soodvisnosti, solidarnosti in odgovornosti* drug za drugega. Kolikor se Sveta Trojica, enost bistva in najgloblje občestvo Treh v ljubezni, priobčuje človeku, nujno vzpostavlja občestvo. To občestvo ljudi, ki je zbrano v edinstvi Očeta, Sina in Svetega Duha, ta »ikona« Svete Trojice, ni samo pot k njej, ampak je njen učinkovit izraz.

Ker je Cerkev oblikovana *po podobi Svete Trojice*,¹⁹ je ena sama v različnosti, je občestvo različnih karizem in služb, katere vzbuja en sam Duh; Cerkev živi iz tega bogatega pretakanja ljubezni, za katero je Sveta Trojica izvor in neprimerljiv vzor obenem. Kakor je »in divinis« ljubezen razliko-

¹⁶ Prim. G. Lohfink, *Braucht Gott die Kirche?*, Herder, Freiburg 1998, 312-325.

¹⁷ K. Wojtyła, *K izvirom prenove*, Tržič 1999, 37.

¹⁸ Prim. H. U. v. Balthasar, *Theodramatik II/2. Die Personen in Christus*, Johannes, Einsiedeln 1978, 482.

¹⁹ Prim. B. Forte, *Trinità come storia*, Paoline, Alba 1985, 193 s.

vanje oseb in hkrati premostitev razlik v eni sami skrivnosti, tako tudi v Cerkvi. Ljubezen ohranja neskončno razliko med zemljo in nebesi, toda v moči neskončne občestvenosti, ki jo je vzpostavil Oče s poslanjem Sina in Duha, je ljubezen »razlikovanje in odprava razlik« (Hegel). Raznoličnost darov in služb se mora stekati v eno, kakor pomeni tudi različnost krajevnih Cerkev polno uresničenje *katoliške* razsežnosti Cerkve v konkretnih in različnih krajevno-časovnih koordinatah, kar pa se mora izražati v njihovi medsebojni povezanosti. Cerkev, ki je oblikovana po vzoru Svete Trojice, se mora izogibati tako uniformiranosti, ki poplitvi in zamori izvornost in bogastvo darov Svetega Duha, kakor tudi vsakemu razdiralnemu nasprotju, ki ne zna reševati v občestvu s Križanim napetosti med različnimi karizmami in službami, v bogatem in medsebojnem sprejemanju oseb in občestev v edinosti vere, upanja in ljubezni (prim. 2. pogl. C.: »Božje ljudstvo«). Tako tudi v Cerkvi ni nobenega nasprotja med »objektivno podobo« (kristološki vidik) in »notranjim življenjem« (pnevmatološki vidik). Greshake pravi, da »zunanja objektivna 'kristološka' podoba Cerkve razodeva in prinaša prisotnost Svetega Duha in namen Duha je vsemu živemu vtisniti Kristusovo podobo. Podoba hoče postati življenje, življenje najti svojo podobo. Oba vidika sta neločljiva in sta si tako malo v nasprotju, kakor so si Oče, Sin in Sveti Duh, in opozarjata, da je Cerkev kot stvarjenje troedinega Boga pritegnjena v večjo – trinitarično obliko bivanja: je Očetovo Božje ljudstvo, ki si ga ustvarja po Sinu v Svetem Duhu. Prav zaradi tega nosi to ljudstvo različne in vendar med seboj se dopolnjujoče poteze.«²⁰

Spomnimo se enega pomembnejših Pavlovih besedil v 1 Kor 10,15–17: en sam kruh, en sam kelih, eno samo Kristusovo telo v množtvu udov. Prav ta skrivnost edinosti v ljubezni med mnogimi osebami je tista novost trinitarične skupnosti (*koinonia*), ki je zaupana ljudem v Cerkvi z evharistijo. Tak je namen Kristusovega odrešenjskega dela, ki se širi v poslednjih časih, od binkošti dalje. »Zato ima Cerkev svoj vzor, svoj izvor in svoj cilj v skrivnosti enega Boga v treh osebah. Še mnogo več, evharistija, ki je tako pojmovana v luči skrivnosti Svete Trojice, je kriterij za delovanje cerkvenega življenja v celoti. Institucionalne prvine morajo biti samo viden odsev skrivnostne resničnosti.«²¹

1.4 Trinitarična pluralnost v Cerkvi

Najvišja edinstvo, kar jih sploh obstaja – Božja edinstvo – ni monolitna, temveč je občestvena, komunitarna edinstvo, ki jo oblikuje ljubezen.²² *Eccle-*

²⁰ G. Greshake, *Biti duhovnik*, Družina, Ljubljana 1990, 68.

²¹ Mešana mednarodna komisija za teološki dialog med rimsko katoliško in pravoslavno Cerkvijo, *Skrivnost Cerkve in evharistije v luči skrivnosti Svete Trojice*, v: *V edinstvi* (ekumenski zbornik) 1983, 70.

sia de Trinitate ustreza *Communio in caritate*. Tako je Cerkev »zakrament Božjega občestva, kot takšna udejanja od Svetega Duha zedinjeno, Sinu Jezusu Kristusu prilično in s celotnim stvarstvom v kraljestvo Boga Očeta poklicano občestvo vernih.«²³ Tako se je, posebej na 2. vatikanskem cerkvenem zboru, izoblikovala *komunitarna – občestvena ekleziologija*.²⁴ Walter Kasper poudarja, da moramo Cerkev kot *communio* razumeti kot telo, v katerem različni organi na različne načine sodelujejo in se dopolnjujejo v korist vsega telesa. Vsak ima sebi lastno nalogo in svojo odgovornost, med vsemi pa vlada »enakost glede dostojanstva in glede dejavnosti, ki je skupna vsem vernikom v graditvi Kristusovega skrivnostnega telesa« (C 32,3).²⁵ Tako moramo razumeti Cerkev ne kot organizacijo, temveč kot organizem (prim. 1 Kor 12,12–31), v katerem se uresničujejo življenjske, perihoretične razmere. Tako smemo govoriti o perihoretični ekleziologiji.²⁶ Papež Janez Pavel II. govori v apostolskem pismu *Tertio millennio ineunte* o Cerkvi kot *communio*, Cerkvi, ki je sad, vidni izraz in zakrament tistega ljubečega občestva, ki nam ga podarja Oče po Jezusu Kristusu v Svetem Duhu (prim. TMI 42). Tako predstavlja Sveta Trojica »pravi prostor celotne ekleziologije«.²⁷

1.5 »Zborni« značaj Cerkve

»Zborni« značaj Cerkve spoštuje in visoko ceni ter izpostavi Vzhodna Cerkev.²⁸ Ta »zbornost« ali »sobornost«²⁹ (Sergej Bulgakov raje uporab-

²² Prim. J. Ratzinger, *Weggemeinschaft des Glaubens*, 34-78; J. Werbick, *Den Glauben verantworten. Eine Fundamentaltheologie*, Herder, Freiburg 2000, 770-830.

²³ M. Kehl, *Die Kirche. Eine katholische Ekklesiologie*, Würzburg 1992, 51; prim. K. Koch, *Verbindliches Christsein – verbindender Glaube*, Freiburg 1995, 145-150.

²⁴ Kongregacija za nauk vere, *Schreiben an die Bischöfe der katholischen Kirche über einige Aspekte der Kirche als Communio*, št. 1; prim. št. 3; prim. M. Kehl, *Zum jüngsten Disput um das Verhältnis von Universalkirche und Ortskirchen*, v: P. Walter – K. Krämer – G. Augustin (izd.), *Kirche in ökumenischer Perspektive (FS Walter Kasper)*, Freiburg 2003, 81-101.

²⁵ Prim. W. Kasper, *Wider die Unglückspropheten. Die Vision des Konzils für die Erneuerung der Kirche*, v: *Communio* 19 (1990), 522; prim. Janez Pavel II., *Christifideles laici*, 19-20.

²⁶ Prim. Schulte – Herbrüggen Arno, *Versuch einer perichoretischen Ekklesiologie im Blick auf Ökumene* (Dissertation), Innsbruck 2001, 262.

²⁷ Zweites Vatikanisches Konzil, *Konstitution über die Kirche, mit einer Einleitung von J. Ratzinger*, Münster 1965, 19; prim. G. Larentzakakis, *Trinitarisches Kirchenverständnis*, v: W. Breuning (izd.), *Trinität. Aktuelle Perspektiven der Theologie*, Herder, Freiburg 1984, 73-96.

²⁸ Prim. G. V. Florovskij, *Sobornost. Kirche, Bibel, Tradition*, Kyrill & Method Verlag, München 1989; F. Slesinski, *Das Ende der Moderne und die geistlichen Dimensionen der Ostkirche*, v: *Communio* 20 (1991), 319-334.

²⁹ Pim. P. Evdokimov, *L'Orthodoxie*, 224-227; J. Ruppert, *Das Prinzip der Sobornost in der russischen Orthodoxie*, v: *Kirche im Osten* 16 (1973), 22-56; K. Ch. Felmy, *Ortho-*

lja izraz »mnogoedinost«³⁰), zagotavlja visoko samostojnost posameznih krajevnih cerkva, ki so po delovanju Svetega Duha po vzoru Svete Trojice zbrane v *ekklesio*, občestvo vernikov.³¹ »Celotna Kristusova Cerkev se ne uresničuje samo z združevanjem delnih cerkva, temveč z občestvom krajevnih cerkva v medsebojnem prešinjaju (perihorezo) ... Cerkvna edinost in občestvenost ne pomeni uniformiranosti. Edinost v množtvu po trinitaričnem zgledu izraža tudi bogastvo in dinamiko cerkvenega občestva.«³²

Glede katoliške teologije o enosti in različnosti v Cerkvi, poudarjajo člani Mednarodne teološke komisije, »se je nujno treba sklicevati na nekaj izvirnega: na Trojico oseb, ki se razlikujejo v enoti enega samega Boga. Stvarna (realna) različnost oseb v ničemer ne razdeli narave. Teologija (svete) Trojice nam kaže, da resnične razlike morejo obstajati samo v enoti. Nasprotno pa tisto, kar nima enote, ne prenese razlike (J. A. Möhler). Te refleksije (premisleke) moremo naobrtni na teologijo Cerkve. Cerkev (svete) Trojice (prim. C 4), katere različnost je množstvo, prejema svojo enoto iz daru Svetega Duha, ki je on sam vez enote med Očetom in Sinom.«³³ Prav tako vidi Janez Pavel II. v okrožnici *Ut unum sint* zgled za krščansko občestvo v občestvu troedinega Boga: »Verniki so eno, ker so po Svetem Duhu v občestvu s Sinom in prek njega v Sinovem občestvu z Očetom: 'Mi smo v občestvu z Očetom in njegovim Sinom Jezusom Kristusom' (1 Jn 1,3)« (*Ut unum sint*, 9). Samo edinost v različnosti napravlja Cerkev za »vabeče občestvo«.³⁴ Walter Kasper razlaga, da se vesoljna Cerkev in posamezne cerkve medsebojno perihoretično vključujejo. Med njimi vlada medsebojno prebivanje.«³⁵

---

doxe Theologie. Eine Einführung, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1990, 146-168 in tam navedena literatura.

³⁰ Prim. S. Bulgakov, *Il Paraclito*, EDB, Bologna 1987, 538.

³¹ Tako tudi Rat der Evangelischen Kirche in Deutschland in Deutsche bischofskonferenz v dokumentu *Für eine Zukunft in Solidarität und Gerechtigkeit*, 1996: »Katholisch sind und bleiben die Ortskirchen in dem Maße, wie sie untereinander in Austausch stehen. Das entspricht dem Leben Gottes selbst, der als Perichorese, als gegenseitige Beziehung und Austausch der drei Personen existiert. Dieser Austausch ist kein nachträglicher oder verzichtbarer Prozeß, sondern das Leben Gottes und der Kirche selbst!« Prim. P. Evdokimov, *Ortodossia*, 224-227. Ratzinger govori o simfonični (*sym-phonischen*) ednosti Cerkve. Prim. J. Ratzinger, *Wesen und Auftrag der Theologie*. Einsiedeln 1993, 73.

³² Dokument teološkega srečanja v Goslar-ju od 22. do 26. novembra 1982 na temo: »Die versöhnende Kraft der Dreieinigkeit im Leben der Kirche und der Welt; navaja G. Larentzakis, *Trinitarisches Kirchenverständnis, n. d.*, 89. Prim. M. Volf, *Neuer Kongregationalismus: eine protestantische Antwort*, v: *Concilium* 32 (1996), 232-237; F. Teixeira, *Neuer Kongregationalismus: eine katholische Antwort*, v: *Concilium* 32 (1996), 221-232.

³³ MTK, *Ena sama Kristusova Cerkev*, CD 35, 5.

³⁴ J. Moltmann, *Der Geist des Lebens*, Chr. Kaiser, München 1991, 198.

³⁵ W. Kasper, *Theologie und Kirche*, Grünewald, Mainz 1987, 284; prim. LG 23; CD 11.

2. Perihoretična eklezioologija

2.1 Perihoreza – način bivanja troedinega Boga

Cerkveni očetje hočejo s pojmom perihoreza izraziti hkrati neizmerno dinamiko in spokojno mirovanje božjih oseb.³⁶ Zato je prav, da na tem mestu vsaj bežno spomnimo na to, kaj je perihoreza. Avguštín perihoretično življenje Trojice takole opiše: »*Ita et singula sunt in singulis et omnia in singulis et singula in omnibus et omnia in omnibus et unum omnia.*«³⁷ Perihoreza je poimenovanje, skupni imenovalec za nezadržno pretakanje, izmenjavanje dobrin, vse do največje dobrine življenja. To je življenjsko dogajanje in posega v vse pore življenja. Perihoreza ohranja odprte poti, jih napravlja prehodne, tako da so posamezne osebe popolnoma »odprt prostor« za drugo osebo.³⁸

Razodetje je v človeško zgodovino podaljšani dialog božjih oseb, ki je za človeka zveličavnega pomena. Božji Sin govori svetu tisto, kar je slišal od Očeta: »Kar slišim od njega (Očeta), to govorim svetu« (Jn 8,26b; prim. 8,38.28b). Prav tako je naloga Duha Tolažnika, da oznanja tisto, kar sliši (prim. Jn 16,13.15). *Commercium divinum* (izmenjava božjih dobrin) se odvija najprej v Bogu samem in se v ojkonomiji stvarjenja ter odrešenja začne odvijati tudi v zgodovini človeštva. Na poseben način v Cerkvi, ki je »prostor« uveljavljanja Božjega kraljestva na zemlji.

Če kje, je perihoreza navzoča v pravoslavnem pojmovanju odnosov v Sveti Trojici. Tvegati smemo trditev, da vzhodna teologija vseskozi razmišlja v teh kategorijah o skrivnosti trinitarnega Božjega življenja. Za pravoslavnega teologa je perihoreza tisto pretakanje Božjega življenja, ki izhaja iz Očeta, se podarja Sinu prek Svetega Duha in se vrača k Očetu v večnem kroženju ljubezni. Ljubezen ni nikoli neosebna, zato predpostavlja osebe, ki to ljubezen živijo v medsebojnem podarjanju.

V zadnjem času odkriva veliko vrednost in uporabnost perihoreze tudi Zahod.³⁹ Bolj kot iz enote narave in bistva izhajajo mnogi današnji teologi pri poglobljanju v skrivnost troedinega Boga iz enote trojstva oseb. Tu ni enega *pred* drugim: bistva pred osebami, ampak je hkratnost; ne sprašujemo

³⁶ Prim. C. Sorč, *Perihoreza – način bivanja Boga, ki je ljubezen*, v: *BV* 58 (1998), 129-144; R. Cross, *Perichoresis, Deification, and Christological Predication in John of Damascus*, v: *Mediaeval Studies* 62 (2000), 69-124.

³⁷ Avguštín, *De Trinitate* VI, 10: CCL 50, 241.

³⁸ C. Nigro zapiše v spremni besedi h knjigi Piera Code naslednje besede: »*La pericoresi trinitaria è la dimensione più radicale dell'ontologia teologica. Essa è la vita di Dio, il suo mistero costitutivo, che egli liberamente effonde e vive in noi e con noi. È processo di amore 'assoluto' e insieme 'aperto': perché 'trinitario'*«; C. Nigro, *Prefazione*, v: P. Coda, *Evento pasquale. Trinità e storia*, Città Nuova, Roma 1984, 13.

³⁹ Prim. C. Sorč, *Živi Bog, Družina, Ljubljana* 2000, 117-133.

se, kako je to bistvo trojstveno, ampak kako so tri božje osebe eno. Za takšen pristop je primerna perihoretična govorica. Ta govorica ni zamrla na Vzhodu. Subjektivna narava osebe ne doda nekaj novega božji naravi, kajti oseba ni nič drugega kot realno bivanje narave. Bistvo biva samo kot hipostaza.⁴⁰ Grško pojmovanje osebe kot hipostaze vključuje prav njeno naravnost na drugega, in sicer tako, da ustvarja občestvo različnih. V Sveti Trojici je vse skupno in perihoretično, ne da bi v tem skupnem dogajanju prišlo do medsebojne pomešanosti subjektov (hipostaz). Vsak jaz je v Bogu celota in njegova popolna blaženost je v tem, da vsak jaz, ki je vse, drugega, ki je prav tako vse, objema. Ti subjekti pa ne prihajajo nekako od zunaj naproti drugemu, kakor je to pri ljudeh, ampak počivajo od vekomaj eden v drugem. Božja celovitost se izraža v ontološkem pogovoru, ki ga uredničujejo tri božje osebe. »Vsak jaz poseduje neskončno božjo celoto (das Ganze) v dialoškem občestvu z obema drugima.«⁴¹ Tako se vsak jaz pojmuje v odnosu do drugega. To je gibanje vsakega jaza k drugemu tako, da drugega postavi za središče svojega bivanja in ga obda s svojo ljubeznijo: to je peri-horeza, circum-incessio. Tako lahko v vsaki hipostazi vidimo tudi obe drugi. Vzhodna teologija vidi zagotovilo enote treh božjih oseb v Očetu in ne v naravi, kar daje pojmovanju perihoreze drugačen poudarek, kot ga poznamo na Zahodu. Omenjena pravila, ki v najvišji meri vladajo v trinitaričnem občestvu, Božjem *communio*, postajajo pravilo tudi za cerkveni *communio*.

2.2 Perihoretične zakonitosti v Cerkvi

Jezus Kristus nam je v svoji molitvi k Očetu omogočil zreti skrivnost Cerkve v najbolj skrivnostnem gibanju trinitarične perihoreze, ko nam je odstrl najbolj notranje bistvo skrivnosti Cerkve, navzven obrnjene odnose, ki združujejo med seboj tri Božje osebe: »*Da bi bili vsi eno, kakor si ti, Oče, v meni in jaz v tebi, da bi bili tudi oni v naju*« (Jn 17,21). Tukaj se dotaknemo najglobljega bistva skrivnosti Cerkve, njene vključitve v tiste odnose, ki povezujejo tri Božje osebe.⁴² Perihoreza je »uresniče(va)na« trinitaričnost. V drugačnem jeziku smemo reči, da je perihoreza do zadnje potankosti »preigrana« trinitaričnost. Je uredničena ljubezen, ki se od vekov odvija v Bogu in se prek učlovečenega Božjega Sina pretaka v stvarstvo, prehaja v človeštvo, katerega odreši in prevzame, da ga privzame v notranje območje božje ljubezni.⁴³ Tukaj se človek »nauči« teh novih odnosov, da bi jih uredničeval v svojem življenju. Posebej je za širjenje teh odnosov poklicana

⁴⁰ Prim. D. Staniloae, *Orthodoxe Dogmatik*, Benziger Verlag, Düsseldorf 1985, 267.

⁴¹ D. Staniloue, *n. d.*, 275.

⁴² Prim. M. Philippon, »*La Santissima Trinità e la Chiesa*«, 329-350.

⁴³ Prim. C. Sorč, *Entwürfe einer perichoretischen Theologie*, LIT Verlag, Münster 2004.

Cerkev. Struktura in poslanstvo Cerkve sta podana v njenem izhodišču: Cerkev je torej občestvo, ki razlik ne odpravlja, temveč jih sprejema in spodbuja.⁴⁴ Temelj cerkvene edinosti in edinstvenosti leži v e(di)nosti in edinstvenosti Svete Trojice. *Ecclesia de Trinitate* je Cerkev kot *communio*, *koinonia*, ki vsebuje perihoretično enost in mnogovrstnost in jo predstavlja.⁴⁵ »Bivanje drugega v drugem Trojice in Cerkve se hoče 'ponoviti' v sobivanju kristjanov znotraj Cerkve. Temeljno načelo in zakon trinitarične ljubezni oz. edinosti hoče biti avtentično 'prevedeno' v temeljni zakon Cerkve. Vertikalna perihoreza se mora 'nadaljevati' v horizontalni.«⁴⁶ Samo tako lahko postane Cerkev »vez edinosti« med Bogom in človekom. V smislu perihoretičnih pravil razlike in različne službe znotraj Cerkve niso ovira, temveč bogata enota in katoliškost. Kriterij pristne pripadnosti Cerkvi pa je ljubezen do nje!

Perihoreza napravlja krajevno Cerkev prepoznavno v vesoljni in vesoljno v krajevni (prim. C 23; 13,3). Predpostavlja razliko, ki ni izključujoča (ekskluzivna), temveč vključujoča (inkluzivna). Najpomembnejša lastnost različnosti je v tem, da ne poruši edinosti! Perihoretično povezanost vesoljne in krajevnih cerkva (škofij) poudarjajo koncilski očetje v Odloku o pastirski službi škofov v Cerkvi: »Ko je ta del božjega ljudstva strnjen okoli svojega pastirja in z njim po evangeliju in evharistiji zbran v Svetem Duhu, sestavlja delno Cerkev, v kateri resnično živi in deluje ena, sveta, katoliška in apostolska Cerkev« (Š 11). Vesoljna in krajevne cerkve se torej medsebojno vključujejo. Koncilski odlok o laiškem apostolatu postavlja župnijo za odličen primer občestvenega apostolata, saj »vse človeške različnosti, kar jih najde v sebi, zbira v enoto in jih vceplja v vesoljno Cerkev« (LA 10). Prepričan sem, da je prav perihoretični »model« tisti, ki lahko najbolj uresniči in predstavi tisto, kar je hotel Kristus z ustanovitvijo Cerkve. Tako župnija ni obubožana, »okleščena« izdaja škofije ali (in) vesoljne Cerkve. Ima vse, da se lahko prepozna kot Cerkev, ki se pač nahaja na določenem kraju. Seveda pa ni samozadostna. Posamezno župnijsko občestvo nikakor ne biva samo

⁴⁴ Prim. B. Nitsche, *Die Analogie zwischen den trinitarischen Gottesbild und der kommunialen Struktur von Kirche*, v: B. J. Hilberath (izd.), *Communio – Ideal oder Zerrbild von Kommunikation?*, Herder, Freiburg 1999, 81–114; R. J. Schreiter, *Globale Kommunikation und neue Katholizität*, v: E. Arens – H. Hoping, *Wieviel Theologie verträgt die Öffentlichkeit?*, Herder, Freiburg 2000, 101–112.

⁴⁵ Prim. L. Lies, *Koinonia und Perichorese*, in: J. Schreiner und K. Wittstadt (izd.), *Communio sanctorum. Einheit der Christen – Einheit der Kirche. FS für Bischof Paul-Werner Scheele*, Echter, Würzburg 1988, 338–354; G. Iriti, *La pericoresi trinitaria modello e fondamento della comunità evangelizzatrice nell'edificazione delle Chiese locali*, PUG, Roma 2004; C. L. Rossetti, *La »pericoresi« tra forme e stati di vita nella Chiesa. Tesi di ecclesiologia trinitaria*, v: *Gregorianum* 85 (2004), 312–344.

⁴⁶ Hanspeter Heinz, *Trinitarische Kirche – Kirche als Communio. Bonaventuras Hexameron*, v: različni avtorji, *Der Dreieine Gott und die eine Menschheit*, Herder, Freiburg 1989, 140.

zase. Biva v občestvu in iz občestva z vsemi drugimi župnijskimi skupnostmi, s krajevno Cerkvijo (škofijo) in z vesoljno Cerkvijo.⁴⁷ Župnija ni obdana z obzidjem, ampak z mnogimi vrati!⁴⁸

3. Evharistična Cerkev

3.1 Od Svete Trojice k evharistiji

Če se hočemo poglobiti v bistvo evharistije, se moramo približati skrivnosti presvete Trojice. V njej je vsebovana tista stvarnost, ki prihaja v evharistiji na zakramentalni način do izraza. Evharistija izhaja iz Svete Trojice, je njeno delo in k njej usmerja. To, kar je v evharistiji navzoče »pod podobo«, na zakramentalni način, je v življenju troedinega Boga vsebovano ontološko. Kakor je učlovečenje vstop Boga v zgodovino in stvarstvo, tako je evharistija *ostajanje* (prebivanje) troedinega Boga »med svojimi«, v stvarstvu. Kakor ne moremo razumeti učlovečenja zunaj Svete Trojice, tako ne moremo razumeti evharistije, kajti oboje je na eminenten način razkritje njene praskrivnosti. Tista praskrivnost, ki se je v učlovečenju Božjega Sina »naselila med nami«, ne da bi prenehala biti skrivnost, ostaja med nami na poseben način navzoča v evharistiji. Evharistije torej ne moremo razumeti brez trinitaričnosti Boga, ki je sam v sebi večno podarjanje, hvaležno sprejemanje in nerazdružljivo občestvo, *communio*. Torej vse tisto, kar je tako značilno za evharistijo! To, kar se v evharistiji v času uresničuje, je najprej od vekomaj stvarnost v Sveti Trojici. Evharistija je *misterij* znotraj misterija Boga, Kristusa, Cerkve. Tako smemo govoriti o *evharistični Sveti Trojici*, o *evharistični Cerkvi* in o *evharističnem kristjanu*.

Walter Kasper poudarja, da ima evharistija trinitarično strukturo. »V zahvaljevanju se obrača na Očeta, izvir in začetek vsega bivanja in celotne zgodovine odrešenja, v zahvaljevanju (evharistiji) pa Cerkev tudi prejema božji dar človeku, njegovo samopodaritev v Jezusu Kristusu, da bi bil z Bogom združen v najgloblji edinosti (*communio*). Oboje se vsakokrat izvršuje v moči Svetega Duha, ki nas tudi zedinja s Kristusom ter nas napravlja rodovitne v krščanskem življenju. Končno se zakramentalno predstavi in ponavzoči v evharistiji medsebojno podarjanje in izročanje oseb Svete Trojice. Če je trinitarična izpoved vere dogmatični *povzetek celotnega odrešenjskega misterija*, potem je evharistija *zakramentalni povzetek odreše-*

⁴⁷ Prim. W. Kasper, *Sacramento dell'unità. Eucaristia e Chiesa*, Queriniana, Brescia 2004, 143-152.

⁴⁸ Vse od prvih časov se je vzdrževala vez med krajevnimi Cerkvami preko zbirk, izmenjave pisem, obiskov in oprijemljivih izrazov solidarnosti (prim. 1 Kor 16; 2 Kor 8,1-9 itd.). Vedno znova so se v prvem obdobju krščanstva krajevne Cerkve zbirale k posvetu. Vse to so bili izrazi medsebojne naravnosti in občestva.

njske skrivnosti. Oba sta na različni način simbol (*symbolum*) ene same odrešitjske skrivnosti Boga po Jezusu Kristusu v Svetem Duhu.⁴⁹ Tako se v evharistiji prelije (prevede) vsa naravnost Očeta kot prvega darovalca, Sina kot tistega, ki sprejema in podarja in Svetega Duha kot Duha sprejemanja in podarjanja, »použivajočega ognja« te medsebojne daritve. Torej: evharistija je *povzetek* evharistično-darovanjske naravnosti Svete Trojice.

3.2 »Cerkev iz evharistije«

Skrivnost evharistije je v središču nauka 2. vatikanskega cerkvenega zbora o Cerkvi. Naj navedem samo peti člen iz odloka o službi in življenju duhovnikov: »Presveta evharistija namreč obsega ves duhovni zaklad Cerkve, Kristusa samega, naše velikonočno Jagnje in živi kruh, ki s svojim mesom, po Svetem Duhu oživiljenim in oživljajočim, daje ljudem življenje« ...« (D 5). Čeprav koncilski očetje niso pripravili posebnega dokumenta o tej temi, kot so udeleženci na tridentinskem koncilu, je evharistija kot *kvas* ekleziologije zadnjega koncila: vedno znova se pojavlja tam, kjer koncilski očetje spregovorijo o Cerkvi (prim. C 3; 7,2; 11,1; E 2,1; Š 30,2 itd.).

Če je Sveta Trojica enost v brezmejnem podarjanju, je Cerkev edinost v nastajanju po vzoru Svete Trojice. Evharistija uresničuje v najglobljem pomenu besede edinost med enoto in množtvom, edinostjo in različnostjo. Tako je evharistija samo srce Cerkve.⁵⁰ Najvišja stopnja zedinjenja vernikov med seboj in s troedinim Bogom se tako uresničuje v *evharistiji*, saj ta obsega ves duhovni zaklad Cerkve, Kristusa samega (prim. D 5,2), iz nje Cerkev živi, od tega »živega kruha« se hrani (prim. *Cerkev iz evharistije* 7). V njej so vseskozi »vidne« trinitarične poteze, tako da je evharistija sad in dar vseh treh Božjih oseb in hkrati zakramentalni način udeleževanja gostije ljubezni (agape) troedinega Boga. Verniki so tako pri maši povabljeni k mizi (so *commensales*) Svete Trojice.⁵¹ Kruh, ki ga lomijo in zauživajo, je tako »skupno delo« Svete Trojice. V moči tega kruha pa postajajo tudi sami družina, ki se oblikuje po tistem, katerega prejemajo. »Lomljenje kruha« ustvarja iz vernikov perihoretično občestvo in tako najbolj prepričljivo upodobitev božjih odnosov v času in prostoru. Za udeležbo pri evharistični mizi ni različnost nobena ovira; ovira je razdeljenost. Zato se mora vsakdo, ki pristopa k tej mizi, spraviti s svojim bratom. Pomenljivo je tudi to, kar je v odloku o ekumenizmu namenjeno vzhodnim cerkvam, velja pa za vsa

⁴⁹ W. Kasper, *Einheit und Vielfalt der Aspekte der Eucharistie*, v: *Communio* 14 (1985), 215.

⁵⁰ To so misli J. Zizioulasa. Prim. J. Rigal, *Trois approches de l'Écclésiologie de communion*, v: *Nouvelle revue théologique*, zv. 120 (1998), 616-617.

⁵¹ Prim. R. Cantalamessa, *Contemplando la Trinità*, Ancora, Milano 2002, 19.

cerkvena občestva: »V obhajanju evharistije dobivajo verniki, združeni s škofom, pristop do Boga Očeta po Sinu, učlovečeni Besedi, ki je umrl in bil poveličan, v izlitju Svetega Duha, in dosejajo na ta način občestvo s presveto Trojico ter postajajo 'deležni božje narave' (2 Pet 1,4). Tako se torej božja Cerkev zida in raste po obhajanju Gospodove evharistije v teh posameznih cerkvah, s somaševanjem pa se razodeva njihovo občestvo« (E 15).⁵² Največja naloga med seboj ločenih cerkva je pravzaprav hrepenenje in pripravlanje tistega trenutka, ko bomo mogli vsi piti iz »istega keliha«.

Evharistija, ki je največji zaklad Cerkve, daje le-tej globok pečat, tako da smemo imenovati Cerkev *evharistično občestvo*,⁵³ saj evharistija *ostvarja Cerkev*. Cerkev je stvarnost, ki je zakoreninjena v Kristusovem evharističnem telesu in se z njim hrani. Tu je utemeljeno »zakramentalno« gledanje na Cerkev, po katerem je vidno v odnosu do nevidnega na osnovi »globoko segajoče analogije«, ki obstaja med osebo Besede in privzeto človeško naravo (prim. C 8). Nič v evharistični Cerkvi se ne da skrčiti zgolj na razsežnosti tega sveta: vse je prepojeno s skrivnostjo, ker se v vsem uresničuje navzočnost vstalega Gospoda. »Nasprotje« med ustanovo in karizmo, med vidnostjo in nevidnostjo, med postavo in Duhom, je premagano v višji združitvi. Služeča narava vse Cerkve in bogastvo služb, h katerim so poklicani vsi krščeni, razodeva, da je to občestvo, ki je rojeno iz spominske daritve (memoriale: »To delajte v moj spomin«, Lk 22,19b) Njega, ki je postal služabnik.⁵⁴

Obhajanje evharistije je konkretni kraj, kjer se srečata Sveta Trojica in Cerkev. V evharističnem spominu Sveta Trojica vstopi v Cerkev in Cerkev v Sveto Trojico: neizrekljiva živost trinitarične ljubezni prebuja in privzema dinamizem cerkvenostne ljubezni. Ta tesni odnos med Trojico-evharistijo in Cerkvijo izhaja iz same zgradbe evharistične molitve, kakor jo je Cerkev oblikovala v zvestobi Gospodovemu naročilu: Zahvali Očetu, ki je vir vse svetosti, sledi klicanje Svetega Duha (*epiclesis*), v čigar moči se izvrši ponavzočujoči spomin pashe Božjega Sina. V teh treh momentih, ki se nanašajo na isto ojkonomijo božje pobude, ki obsega Očetov dobrotni načrt ter poslanje Besede in Duha posvečevalca, lahko cerkveno občestvo najde izvir, obliko, namen in poslanstvo.

⁵² Prim. Katholisch-orthodoxe Dialog-Kommission, *Das Geheimnis der Kirche und der Eucharistie im Licht des Geheimnisses der Heiligen Trinität*, v: *Una sancta* 37 (1982), 334-340.

⁵³ Prim. T. Schneider, *Kirche als Eucharistiegemeinde*, v: W. Seidel (Hrsg.), *Kirche - Ort des Heils*, Echter, Würzburg 1987, 69-95; Janez Pavel II., apostolsko pismo *Gospodov dan*, 32: CD 78; A. Strle, *Komentar k Pismu papeža Janeza Pavla II. o evharistiji »Eno telo in en duh v Kristusu*, Ljubljana 1980, 38-44; B. Dolenc, *Cerkev*, v: C. Sorč (ur.), *Priročnik dogmatične teologije* 2, Družina, Ljubljana 2003, 81-83.

⁵⁴ Prim. T. Schneider, *Kirche als Eucharistiegemeinde*, v: W. Seidel (izd.), *Kirche - Ort des Heils*, 77.

Zelo pomenljivo je, da pojem *communio* izraža hkrati evharistični obed in krščansko skupnost: enega brez drugega ni. »Če sem zedinjen s Kristusom, sem to skupaj z drugimi, in ta edinost se ne omejuje samo na trenutek obhajila, ampak tu se šele začenja in postaja življenje, meso in kri v vsakdanjosti mojega bivanja z drugimi in poleg drugega. Tako so torej tudi individualna stvarnost mojega obhajila in bivanja in življenja Cerkve neločljivo povezane druga z drugo. Cerkev se ne rojeva kakor preprosta zveza občestev. Cerkev se rojeva iz enega kruha, enega Gospoda in, izhajajoč od njega, je že od samega začetka ter povsod ena in edina, eno telo, ki izhaja iz enega kruha.«⁵⁵

Obhajanje evharistije, udeležba pri mašni daritvi, je za kristjana najbolj osrečujoče dejanje in življenjskega pomena. Zato je kristjan v prvi vrsti »evharističen človek«. Cerkev se nahaja tam, kjer se kristjani zbirajo okrog oltarne mize in obhajajo mašno daritev. Na ta središčni pomen evharistije je želel spomniti pokojni papež Janez Pavel II. ob letu evharistije. Že prvi kristjani so poudarjali, da brez udeležbe pri sveti maši ne morejo živeti in njihovo prepoznavno znamenje je bilo skupno »lomljenje kruha«. To občestvo »pri isti mizi« je vseskozi perihoretično občestvo. Višek zbora vernih med seboj in z troedinim Bogom se uresniči v evharistiji.⁵⁶ V njej so trinitarične razsežnosti povsem vidne. Tako je evharistija sad in dar vseh treh oseb Svete Trojice in hkrati zakramentalni način soudeležbe pri gostiji ljubezni (agape) troedinega Boga. Ta trinitarična ljubezen je *vsebina* »kruha«, ki ga verni lomijo in sprejemajo. V moči tega kruha bodo tudi verniki postajali družina, oblikovana po njem, katerega prejemajo. Zelo primerno izrazi to resničnost metropolit Stylianos: »Cerkev je občestvo v Svetem Duhu, bratstvo, ki ima svoj zgled in počelo v življenju Svete Trojice. In temelj ter hrana tega občestva je evharistija.«⁵⁷ Isto izrazi četrta evharistična molitev: »Ozri se na darovano Jagnje, ki si ga svoji Cerkvi sam pripravil. Vse, ki bodo deležni istega kruha in keliha, naj Sveti Duh združi v eno telo, da postanejo živa daritev v Kristusu, v hvalo tvojemu veličastvu.« »Lomljenje kruha« ustvarja iz vernikov perihoretično občestvo, *communio eucaristicum*,

⁵⁵ Joseph Ratzinger, *Evharistija, občestvo in solidarnost*, v: *Communio* 14 (2004), 325.

⁵⁶ Prim. Janez Pvel II., okr. *Ecclesia de Eucharistia* (predvsem 21-46); isti, apostolsko pismo *Gospodov dan* (predvsem 34-36); J. Ratzinger, *La Chiesa. Una comunità sempre in cammino*, Paoline, Cinisello Balsamo 1991, 55-68; B. Forte, *La Chiesa nell'Eucaristia*, D'Auria, Napoli 1975. Zizioulas označi pravoslavno pojmovanje Cerkve kot realnost, ki biva v evharistiji in po evharistiji. Prim. Zizioulas, *Die Welt in eucharistischer Schau und der Mensch von heute*, v: *US* 25 (1970), 342; isti, *La communauté eucharistique et la catholicité de l'Église*, v: »*Istina*« 14 (1969), 67-98; J. M. Tillard, *El obispo de Roma. Estudio sobre el Papado*; Santander 1986; isti, *Église d'églises. L'écclésiologie de communion*, Paris 1987.

⁵⁷ Navaja G. Larentzakis, *Trinitarisches Kirchenverständnis*, v: W. Breuning (izd.), *Trinität. Aktuelle Perspektiven der Theologie*, Herder, Freiburg 1984, 96.

in tako prepričljiv odsev Božjih odnosov v času in prostoru. To, kar kristjani pri evharistiji obhajajo, naj bi v svetu živeli. Sploh ni mogoče, da bi kristjan hotel v evharistiji komunicirati samo z Jezusom. On si je ustvaril telo. »Kdor komunicira z njim, nujno komunicira z vsemi njegovimi brati in sestrami, ki so postali udje enega telesa.«⁵⁸ V evharistiji moremo najbolje spoznati to, kar hočemo izraziti s pojmom *odprta Trojica*.⁵⁹

Agapična razsežnost Cerkve izraža njen izvor, ki je Bog sam v neskončni ljubezni. Ker je Bog agape, se kot takšen tudi razodeva ljudem. Njegova notranja *bit* kot neskončna skrivnost podarjanja, izmenjavanja in medsebojnega sprejemanja, z eno besedo *ljubezen*, vabi ljudi, da se tega svobodno oklenejo in sprejmejo za svoj slog življenja.⁶⁰ Polna uresničitev zgornjih zakonitosti pa je božje kraljestvo, kateremu Cerkev pripravlja pot.

Sklep

Čeprav nismo obravnavali Cerkve kot *communio* pod posebnim naslovom, je bila njena komunitarna narava v pričujoči razpravi vseskozi navzoča. Zelo pomembno je to, kar so evropski škofje izjavili ob dvajsetletnici koncila: »Koncil je spet odkril pomemben krščanski pojem, ki je bil drag vzhodnim očetom. Cerkev-občestvo je vzel za temeljni pojem svojega dela. Tu je vse bogastvo pa tudi vsa problematika vesoljne Cerkve in krajevnih Cerkva, legitimne pluralnosti znotraj ene in nedeljive Cerkve. Po tem je Cerkev tudi ikona občestva Svete Trojice.«⁶¹

Skoraj vsi današnji teologi se strinjajo, da je Cerkev stvarjenina Svete Trojice in njena podoba, vendar se razhajajo že pri pojmovanju Trojice. Prepričan sem, da more ravno »perihoretični model« najbolje uresničiti tisto, kar je Jezus Kristus hotel z ustanovitvijo Cerkve.⁶² V perihoretičnem pri-

⁵⁸ J. Ratzinger, *Poklicani v občestvo. Današnji pogled na Cerkev*, Ljubljana 1993, 68.

⁵⁹ Izraz uporablja in razvija J. Moltmann; prim. J. Moltmann, *Die trinitarische Geschichte Gottes*, v: *Evangelische Theologie* 35 (1975), 208-223.

⁶⁰ Prim. P. Coda, *L'agape come grazia e libertà*, Città nuova, Roma 1994, 136-145; P. Wehrle, *Christliche Gemeinde als eucharistische Gemeinschaft*, v: *Lebendige Katechese* 25 (2003), 54-60; P. Hünermann, *Gemeinde – Eucharistie – Amt*, v: isti, *Ekklesiologie im Präsens*, Münster 1995, 228-247; A. Štrukelj, *Slavje vere*, Družina, Ljubljana 2005, 111-118.

⁶¹ *Škofovska sinoda 20 let koncila* (CD 30) str. 40; prim. Mednarodna teološka komisija, *Ena sama Kristusova Cerkev* 5.2, v: Ekleziološka vprašanja: CD 35; Janez Pavel II., *Cerkev iz evharistije* 34: CD101; St. O. Horn – V. Pfnür (ur.) *J. Cardinal Ratzinger. Weggemeinschaft des Glaubens. Kirche als Communio. Festgabe zum 75. Geburtstag*, St. Ulrich Verlag, Augsburg 2002, 107-131; M. Scharer – B. J. Hilberath, *Kommunikative Theologie*, Grünewald, Mainz 2002, 96-122; J. Zizioulas, *Being As Communion: Studies in Personhood and the Church*, St. Vladimir's Press, Crestwood 1984.

⁶² Prim. M. Volf, *Trinität und Gemeinschaft. Eine ökumenische Ekklesiologie*, Grünewald, Mainz 1996; M. Kehl, *Wohin geht die Kirche? Eine Zeitdiagnose*, Herder,

stopu namreč pride komunitarna razsežnost Cerkve v najvišji meri do izraza in razlike ne delujejo razdiralno, temveč komplementarno. Zato tudi ne vidim rešitve eklesioloških problemov v izbiri med nekakšno hierarhično ali demokratično (mogoče celo anarhično) Cerkvijo (v nekem *aut – aut*), temveč v Cerkvi kot občestvu, v katerem obe (oziroma vse) razsežnosti služita uveljavitvi Božjega kraljestva (*et – et*). Perihoretična Cerkev je tudi v stalnem dialogu z vsemi sogovorniki (naj bo to družba, kultura, religije, svetovni nazori, humanitarne in druge organizacije itd.).

Trinitaričnost, perihoretičnost, evharističnost in komunitarnost so štirje stebri, ki imajo nepogrešljivo mesto tako v vesoljni kakor v krajevni Cerkvi. Poglobiti se v njihove zakonitosti in jih upoštevati v konkretnem življenju Cerkve in v pastoralnem delu je tako nujno potrebno za celovito podobo Cerkve in za učinkovito pastoralo.

Freiburg 1996; K. Koch, *Verbindliches Christsein – verbindender Glaube*, Paulus Verlag, Freiburg 1995, 115-198; L. Boff, *Die Neuentdeckung der Kirche. Basisgemeinde in Lateinamerika*, Grünewald, Mainz 1980; J. Moltmann, *Kirche in der Kraft des Geistes*, Chr. Kaiser, München 1975, posebej 66-82.